

HET PROTEVANGELIE VAN JACOBUS¹

ACHTERGRONDINFORMATIE

Dit werk gaat over de geboorte en het leven van Maria, de geboorte van Jezus, de kindermoord in Betlehem en de dood van Zacharias, de vader van Johannes de Doper. Uit de vele Griekse handschriften die van dit werk over zijn, blijkt dat het buitengewoon populair is geweest. Dat is ook af te leiden uit de vertalingen die er bekend zijn in onder andere het Syrisch, Arabisch en Ethiopisch, maar ook uit allerlei bewerkingen, vooral in het Latijn. In het westen is het werk pas in de zestiende eeuw bekend geworden toen de Fransman Postel het hier had geïntroduceerd. Vanaf die tijd draagt het werk ook de bovengenoemde titel. Het is niet duidelijk wat met 'protevangelië' wordt bedoeld. Misschien was het bedoeld als 'evangelieverhaal' voorafgaande aan de vier evangeliën in het Nieuwe Testament. In een papyrushandschrift dat in 1958 werd uitgegeven en een tekst bevat uit de derde eeuw wordt het werk 'De geboorte van Maria' genoemd wat wel de oorspronkelijke bedoeling is geweest.

Het geschrift zou zijn geschreven door Jakobus, de broer van Jezus (zie 25.1).² Dit is niet waarschijnlijk maar in het algemeen wordt wel verondersteld dat het al in de tweede eeuw werd samengesteld.

De schrijver toont een lust tot vertellen maar hij streeft toch ook een paar doelstellingen na. Hij blijkt een grote verering te hebben voor Maria die hij vergelijkt met Eva (13.1). We kunnen dan wel niet spreken van een 'onbevleete ontvangenis', maar haar geboorte heeft een karakter dat vergelijkbaar is met die van Samuël.³ Met behulp van een keuze uit passages in de geboortegeschiedenissen van het Nieuwe Testament vervaardigt de schrijver een verhaal waarin de maagdelijke geboorte sterke nadruk krijgt.

Met betrekking tot het beeld van Jezus dat slechts gedeeltelijk aan de orde komt, kan worden vastgesteld dat dit hier vanaf de geboorte een miraculeus en buitenaards karakter krijgt.

¹ De vertaling, de gekozen koptitels en de achtergrondinformatie komen uit A.F.J. Klijn - *De apokriefen van het Nieuwe Testament*, Kampen 2006, p. 74-89

² Het verschil kan worden aangegeven door de auteur van dit werk Jakobus (met een c) te noemen.

³ Zie 1 Sam 1.

INHOUDSOPGAVE

Inleiding 1,1

Joachim bidt in de eenzaamheid om een kind 1,2-4

De klacht en verhoring van Anna 2,1 - 4,1

Joachim komt thuis en brengt offers 4,2 - 5,1a

Maria wordt geboren en groeit op 5,1b - 6,3

Maria wordt naar de tempel gebracht 7,1-3

Maria moet de tempel verlaten en komt thuis bij Jozef 8,1 - 9,3

Maria gaat een gordijn voor de tempel weven 10,1-2

Aankondiging van de geboorte van Jezus 11,1-3

Maria bezoekt de priesters en Elizabet 12,1-3

Jozef komt thuis en roept Maria ter verantwoording 13,1 -14,2

Jozef en Maria moeten zich verantwoorden voor de priesters 15,1 - 16,3

Jozef en Maria gaan naar Betlehem. De geboorte van Jezus 17,1 - 19,3

Maria is maagd gebleven 20,1-3

De wijzen 21,1-4

Kindermoord. Jezus en Johannes worden bedreigd 22,1-3

Zacharias wordt gedood 23,1 - 24,4

Slot 25,1-2

HOOFDSTUK 1.

1. In de 'Geschiedenissen van de twaalf stammen van Israël' kwam Joachim voor, een zeer rijk man, die zijn offers in dubbele hoeveelheden gaf want hij zei: 'Wat ik te veel breng zal voor heel het volk zijn en wat ik aan de Heer als een offer voor de vergeving van de zonden breng, is bedoeld voor mijn verzoening.'

2. Nu was de grote dag van de Heer ⁴ nabij en de kinderen van Israël ⁵ brachten hun gaven. En Ruben trad op hem toe en zei: 'Het is je niet geoorloofd je gaven als eerste te geven omdat je geen kinderen in Israël verwekt hebt.'

3. Toen werd Joachim erg bedroefd en ging naar het register van de twaalf stammen van het volk en zei: 'Ik zal het register nakijken om te zien of ik de enige ben die geen kinderen heeft in Israël.' En hij kwam erachter dat alle rechtvaardigen in Israël nakomelingen hadden verwekt in Israël. En hij dacht aan aartsvader Abraham hoe God hem in zijn laatste dagen Izaak nog als zoon had gegeven.

4. En Joachim werd erg bedroefd en liet zich niet aan zijn vrouw zien maar begaf zich in de eenzaamheid. Daar sloeg hij zijn tent op en vastte veertig dagen en veertig nachten ⁶ en hij zei bij zichzelf: 'Ik zal niet teruggaan om eten of drinken te halen totdat de Heer mijn God naar mij heeft omgezien. Mijn gebed zal mij tot eten en drinken zijn.'

HOOFDSTUK 2.

1. Ondertussen hief zijn vrouw Anna een tweevoudige klaagzang aan en jammerde: 'Ik jammer omdat ik weduwe ben en ook nog om mijn kinderloosheid'.

2. Toen brak de grote dag van de Heer aan en Judith haar dienstmeisje zei: 'Hoe lang zal uw ziel nog gebogen zijn? ⁷ Zie, de grote dag van de Heer is nabij en het is u niet geoorloofd om te weklagen. Maar neem deze hoofdband die de meesteres op het werk me heeft gegeven. Ik mag hem niet dragen omdat ik uw slavine ben en er een koninklijk teken op staat.'

3. En Anna zei: 'Ga van me weg; dat doe ik niet. De Heer heeft me diep vernederd. Misschien heeft een bedrieger je dit gegeven en ben je gekomen om mij in jouw zonde te laten delen.' Daarop zei Judith: 'Waarom zou ik je nog meer kwade dingen toewensen nu de Heer je schoot al heeft toegesloten ⁸ door je

geen kinderen in Israël te geven.'

4. En Anna werd zeer verdrietig maar ze deed haar rouwkleren uit, waste haar hoofd, trok haar bruidskleed aan en ging omstreeks drie uur 's middags in haar tuin wandelen. Daar zag ze een laurierboom, ging eronder zitten en smeekte de Heer met deze woorden: 'O God van onze vaders, zegen mij en verhoor mijn gebed zoals U de schoot van Sara gezegend hebt en haar Izaak als zoon gegeven hebt.'

HOOFDSTUK 3.

1. En toen ze zuchtend haar ogen naar de hemel opsloeg, zag ze een mussennest in de laurierboom en ze hief bij zichzelf een klaagzang aan:

'Helaas, wie heeft me verwekt
en welke schoot heeft me gebaard,
want ik ben geboren als iemand die bij de kinderen van Israël wordt vervloekt
en ze hebben me uit de tempel van de Heer verdreven.

2. Wee mij, met wie ben ik te vergelijken?
Ik ben niet te vergelijken met de vogels in de lucht,
want ook de vogels in de lucht zijn vruchtbaar voor U, Heer.

Wee mij, met wie ben ik te vergelijken?
Ik ben niet te vergelijken met de stemloze beesten,
want ook de beesten op het veld zijn vruchtbaar voor U, Heer.

3. Wee mij, met wie ben ik te vergelijken?
Ik lijk niet op het water,
want ook dit water is vruchtbaar voor U, Heer.
Wee mij, met wie ben ik te vergelijken?
Niet ben ik te vergelijken met deze grond,
want zelfs deze grond brengt haar vruchten voort op haar tijd en prijst U, Heer.'

HOOFDSTUK 4.

1. En kijk ⁹, een engel van de Heer kwam naar haar toe en zei: 'Anna, Anna de Heer heeft je gebed verhoord. Je zult zwanger worden en een kind krijgen en de hele wereld zal over je nakomeling spreken.' En Anna zei: 'Zo waarlijk als de Heer, mijn God leeft, wanneer ik een kind zal krijgen, jongen of meisje, ik zal het aan de Heer mijn God opdragen en het zal hem dienen al de dagen dat het leeft.'

2. En kijk, er kwamen twee boodschappers die haar zeiden: 'Kijk, Joachim je man komt eraan met zijn kudden, want een engel van de Heer is naar hem afgedaald en heeft gezegd: "Joachim, Joachim, de Heer God heeft je gebed verhoord. Ga hier weg, want je vrouw Anna zal zwanger worden."'

⁴ Welke dag hier wordt bedoeld is niet bekend. In het algemeen is de schrijver niet erg nauwkeurig als het om joodse zaken gaat. Toevoegingen als 'van de Heer' worden telkens gebruikt.

⁵ De uitdrukking 'kinderen van Israël' komt telkens voor en betekent in de regel niet meer dan 'de Israëlieten'.

⁶ Vgl. Matt. 4,2 en par.

⁷ Vgl. Ps. 42,6-7.

⁸ Zie voor uitdrukking 1 Sam. 1,6.

⁹ Vaak wil de schrijver de aandacht trekken door een zin te beginnen met het woordje 'kijk'. Dat is spraakgebruik uit de bijbel waar het vaak vertaald wordt met 'zie'.

3. En Joachim trok onmiddellijk weg, riep zijn herders en zei tegen hen: 'Breng me hier tien lammeren, gaaf en zonder gebrek, en ze zullen voor de Heer, mijn God zijn. En brengt me ook twaalf malse kalveren en die zullen voor de priesters en de raad van oudsten zijn en honderd bokjes voor heel het volk.'

4. En kijk, Joachim kwam met zijn kudde en Anna stond bij de poort en zag Joachim komen en vloog naar hem toe, omhelsde hem en zei: 'Nu weet ik dat de Heer me rijk gezegend heeft want, kijk, de weduwe is niet langer een weduwe en ik die geen kinderen had, zal een kind krijgen.' En Joachim bleef eerst een dag thuis.

HOOFDSTUK 5.

1. De volgende dag bracht hij zijn gaven en hij zei bij zichzelf: Als God de Heer mij genadig is zal de hoofdband van de priester mij dat duidelijk maken.' En Joachim bracht zijn gaven en toen hij het altaar van de Heer besteeg, lette hij op de hoofdband van de priester. En hij merkte geen zonde bij zichzelf op.

Toen zei Joachim: 'Nu weet ik dat God de Heer me genadig is en mij al mijn zonden vergeven heeft.' En hij daalde gerechtvaardigd uit de tempel van de Heer af en ging naar huis.

Haar maanden verstreken en in de negende is Anna bevallen. ¹⁰ En ze zei tegen de vroedvrouw: 'Wat is het.' En de vroedvrouw zei: 'Een meisje'. ¹¹ Toen zei Anna: 'Mijn ziel is deze dag grootgemaakt.' En ze legde het kind neer. En toen de dag daarvoor was aangebroken heeft Anna zich gereinigd en gaf het de borst. Ze noemde haar Maria.

HOOFDSTUK 6.

1. Dag in dag uit werd het kind sterker. Toen ze zes maanden oud was, zette haar moeder haar op de grond om te zien of ze al kon staan. Ze zette zeven pasjes en kwam naar de schoot van haar moeder terug. Anna tilde haar op en zei: 'Zo waar de Heer mijn God leeft, je zult niet meer op de grond lopen voordat ik je naar de tempel van de Heer heb gebracht.' Ze maakte een altaar ¹² in haar slaapkamer en ze verbood dat daar ook maar iets ongodelijks of onreins door zou gaan. Toen nodigde ze alle onbevleete dochters van de Hebreëen uit om met haar te komen spelen.

2. Op de eerste verjaardag van het kind richtte Joachim een groot feest aan. Daarop nodigde hij de priesters, de schriftgeleerden, de raad van de oudsten en heel het volk van Israël uit.

¹⁰ De handschriften en vertalingen vertonen hier tamelijk veel afwijkingen. Misschien is de oorspronkelijke tekst dat Anna in de zevende maand is bevallen.

¹¹ In de Armeense vertaling is daaraan troostend toegevoegd: .. *maar het is mooi, aangenaam om te zien, welgevormd en zuiver, zonder vlek*

¹² Eigenlijk staat er 'heiligdom'.

En Joachim bracht het kind naar de priesters en zij zegenden het met de woorden: 'God van onze vaders, zegen dit kind en geef haar een naam die eeuwig en bij alle geslachten genoemd zal worden.' En het hele volk zei: 'Zo zij het, zo zij het, amen.' Hij bracht haar ook naar de opperpriesters en die zegenden haar met de woorden:

'God van de hemelse hoogten, zie op dit kind neer en zegen haar met een allergrootste, onovertroffen zegen.'

3. Daarna bracht haar moeder haar naar het altaar van haar slaapkamer en gaf haar de borst. En Anna zong het volgende loflied voor God de Heer: 'Een loflied wil ik zingen voor de Heer, mijn God, want hij heeft mij bezocht om weg te nemen de smaad van mijn vijanden.

De Heer gaf me de vrucht van zijn gerechtigheid, ¹³ die zowel enig als rijk voor Hem is.

Wie zal de zonen van Ruben melden dat Anna zoogt? Hoort het, hoort het, twaalf stammen van Israël: Anna zoogt.'

En ze legde het te slapen in de slaapkamer met het altaar, ging de kamer uit en bediende de gasten. Na afloop van de maaltijd gingen ze weg, terwijl ze met grote vreugde de God van Israël loofden.

HOOFDSTUK 7.

1. De maanden gingen voorbij en het kind groeide op. Toen het twee jaar was, zei Joachim tegen Anna: 'Laten we haar naar de tempel van de Heer brengen om de belofte na te komen die we hebben gedaan opdat de Heer ons geen kwaad doet en ons offer zou afwijzen.' Maar Anna antwoordde: 'Laten we tot haar derde jaar wachten zodat het kind niet meer naar haar vader en moeder verlangt.' En Joachim zei: 'Dat doen we.'

2. En toen het kind drie jaar was geworden zei Joachim: 'We zullen de onbevleete dochters van de Hebreëen roepen en laten ze ieder een fakkel nemen. Deze moeten branden opdat het kind niet in de verleiding komt om zich van de tempel af te keren.' Dat deed hij totdat ze in de tempel van de Heer waren aangekomen. De priester nam het kind en na haar gekust te hebben, zegende hij het met de woorden: 'De Heer heeft je naam groot gemaakt bij alle geslachten. In jou zal de Heer in de laatste dagen zijn verlossing aan de kinderen van Israël laten zien.' 3. En hij zette het op de derde tree van het altaar en de Heer God deed genade op haar neerdalen en zij danste van vreugde op haar voetjes en heel het huis van Israël kreeg haar lief.

¹³ Een bijbelse uitdrukking, zie Spr. 11,30 en Am. 6,12.

HOOFDSTUK 8.

1. Vol verwondering gingen haar ouders weer weg en ze loofden de Heer God omdat het kind zich niet had omgekeerd. En Maria was in de tempel van de Heer als een duif die gevoerd wordt en ze kreeg eten uit de hand van een engel.

2. Toen ze twaalf jaar was geworden, vond er een vergadering van de priesters plaats die zeiden: 'Kijk, Maria is twaalf jaar geworden in de tempel van de Heer. Wat moeten we met haar doen om te voorkomen dat ze de tempel van de Heer verontreinigt?' Ze zeiden tegen de hogepriester: 'U staat bij het altaar van de Heer, ga naar binnen en bid voor haar. We zullen doen wat de Heer u zal openbaren.'

3. En de hogepriester trok het gewaad met de twaalf belletjes aan, ging het Allerheiligste binnen en bad met het oog op haar. En kijk, er verscheen een engel van de Heer die tegen hem zei: 'Zacharias, Zacharias, ga naar buiten en roep de weduwnaars van het volk bij elkaar. Ieder moet een stok meenemen en aan wie de Heer een teken zal geven diens vrouw zal ze zijn.' Boden trokken uit door de hele streek van Judea. De trompet van de Heer weerklonk en allen snelden toe.

HOOFDSTUK 9.

1. Ook Jozef gooide zijn bijl neer en ging op weg naar de bijeenkomst. En toen ze er allemaal waren, gingen ze met hun stokken naar de hogepriester. De hogepriester nam alle stokken en ging de tempel binnen om te bidden. Na afloop van het gebed pakte hij de stokken weer op, ging naar buiten en gaf ze aan hen terug. Maar er verscheen geen teken aan de stokken. En Jozef nam de laatste stok en kijk, er kwam een duif uit die op het hoofd van Jozef vloog. Toen zei de hogepriester tegen Jozef: 'Jij bent door het lot aangewezen om de maagd van de Heer onder je hoede te nemen'

2. Maar Jozef maakte bezwaren en zei: 'Ik ben oud en heb al zonen en zij is een jong meisje. Ik ben bang dat de kinderen van Israël me zullen uitlachen.' Maar de priester zei tegen Jozef: 'Wees bang voor de Heer uw God en denk eraan wat God Datan, Abiram en Korach heeft gedaan, hoe de aarde openging en zij om hun ongehoorzaamheid werden verzwolgen. Pas nu op, Jozef, dat dit ook jouw huis niet overkomt.'

3. Toen werd Jozef bang en nam haar onder zijn hoede. En hij zei tegen Maria: 'Kijk, ik heb je uit de tempel van de Heer gekregen. Nu laat ik je in mijn huis achter. Ik vertrek om mijn huizen te gaan bouwen. Daarna zal ik terugkeren. De Heer zal je bewaren.'

HOOFDSTUK 10.

1. Er was een vergadering van de priesters. Die zeiden: 'Laten we een gordijn voor de tempel van de Heer maken.' En de priester zei: 'Roept reine maagden uit de stam van David.' De dienaars gingen op zoek en vonden zeven maagden. Toen herinnerde zich de priesters dat het kind Maria uit de stam van David was en rein voor God. De dienaars gingen haar halen.

2. Toen brachten ze de maagden in de tempel van de Heer en de priester zei: 'Werp voor mij het lot wie het goud, het amiant, ¹⁴ het fijn linnen, de zij, het hyacint-blauw, het scharlaken en het echte purper zal spinnen.' En Maria lootte het echte purper en het scharlaken. En daarmee ging ze naar huis terug. In die tijd werd Zacharias stom ¹⁵ en Samuël verving hem zolang tot hij weer kon spreken. En Maria nam het scharlaken en begon te spinnen.

HOOFDSTUK 11.

1. En ze nam de kruik en ging naar buiten om water te putten. En, kijk, er klonk een stem die zei: 'Wees gegroet, begunadigde, de Heer is met je, je bent gezegend onder de vrouwen.' ¹⁶ En ze keek links en rechts om zich heen om te zien waar de stem vandaan kwam. Ze huiverde en ging naar binnen en zette de kruik neer. Daarop nam ze het purper, ging op haar stoel zitten en begon te spinnen.

2. En kijk, er stond een engel van de Heer voor haar die zei: 'Wees niet bang, Maria want je hebt genade gevonden bij de Heer van allen en je zult zwanger worden door zijn woord.' ¹⁷ Toen Maria deze woorden hoorde, begon ze bij zichzelf te twifelen en zei: 'Zal ik dan zwanger worden van de Heer, de levende God en zal ik dan een kind krijgen zoals elke vrouw een kind krijgt?'

3. En de engel van de Heer trad naderbij en zei: 'Niet op die manier, Maria, want de kracht van de Heer zal als een schaduw over je heen komen. Daarom zal het heilige dat uit jou geboren wordt Zoon van de Allerhoogste genoemd worden. En je zult hem de naam Jezus geven want hij zal zijn volk redden van hun zonden.' ¹⁸ En Maria zei: 'Kijk, de dienaar van de Heer staat voor hem. Laat er gebeuren zoals U gezegd hebt.' ¹⁹

¹⁴ De betekenis van dit woord is onbekend. Letterlijk betekent het 'onbezoedeld'. Daarom denken sommigen dat het woord 'wit' is bedoeld en daarvan afgeleid 'zilver'.

¹⁵ Hier is de invloed van Luc. 1,20-22 zichtbaar.

¹⁶ Vgl. Luc. 1,28.

¹⁷ Vgl. Luc. 1,30-31.

¹⁸ Vgl. Matt. 1,21.

¹⁹ Vgl. Luc. 1,38.

HOOFDSTUK 12.

1. En zij maakte het purper en het scharlaken klaar en bracht het naar de priester. En de priester zegende haar en zei: 'Maria, God de Heer heeft je naam groot gemaakt en je zult bij alle geslachten op aarde gezegend zijn.'²⁰

2. En Maria was erg blij en ging naar Elizabet, haar familielid. Zij klopte op de deur en toen Elizabet dat hoorde liet ze het scharlaken vallen, liep naar de deur en deed die open. En toen ze Maria zag, zegende ze haar met de woorden: 'Waarom komt de moeder van mijn Heer naar mij toe? Want kijk, het kind in mij sprong op en het zegende je.'²¹ Maar Maria was de geheimenissen vergeten waarover de engel Gabriël tegen haar had gesproken en ze sloeg haar ogen op naar de hemel en zei: 'Wie ben ik, Heer, dat alle geslachten op aarde me zegenen.'²²

3. En ze bleef drie maanden bij Elizabet.²³ Dagelijks werd ze dikker en omdat Maria bang werd, keerde ze naar huis terug en ze verborg zich voor de kinderen van Israël. Ze was zestien jaar toen al deze geheimzinnige zaken plaatsvonden.

HOOFDSTUK 13.

1. In haar zesde maand, kijk, Jozef kwam terug van de huizen die hij had gebouwd. Toen hij zijn huis binnenkwam, merkte hij dat ze zwanger was. En hij sloeg zich voor zijn hoofd, viel neer op een zak, huilde erbarmelijk en zei: 'Met wat voor een gezicht zal ik opzien naar de Heer, mijn God? En wat moet ik bidden wegens dit meisje? Immers, als maagd heb ik haar uit de tempel van de Heer mijn God gekregen en ik heb haar niet beschermd. Wie heeft me bedrogen? Wie heeft dit kwaad in mijn huis begaan en de maagd bezoedeld? Heeft zich hier aan mij de geschiedenis van Adam herhaald? Want zoals de slang kwam en Eva alleen aantrof en haar verleidde op de tijd dat Adam God prees,²⁴ zo is ook bij mij gebeurd.'

2. En Jozef stond op van de zak. Hij riep Maria en zei tegen haar: 'Jij voor wie God zorgde, waarom heb je dit gedaan? Ben je de Heer, je God vergeten? Waarom heb je je vernederd, jij die in het allerheiligste bent opgevoed en eten kreeg uit de hand van een engel?'

3. Maar ze huilde hartverscheurend en zei: 'Ik ben rein en ik heb geen gemeenschap met een man gehad.' En Jozef zei: 'En dat wat in je buik is, waar komt het vandaan?' En Maria antwoordde: 'Zo waar de Heer mijn God leeft,

ik weet niet waar het vandaan komt.'

HOOFDSTUK 14.

1. En Jozef was erg bang geworden. Hij liet haar alleen en hij vroeg zich af wat hij met haar zou doen. En Jozef zei: Als ik haar zonde verberg zal ik in strijd met de wet van de Heer bevonden worden. Maar als ik haar aanbreng bij de kinderen van Israël ben ik bang dat het kind dat ze draagt een engel zou kunnen zijn. Dan zou ik iemand blijken te zijn die onschuldig bloed aan een doodvonnis overlevert. Wat moet ik dan met haar doen? Ik zal haar in het geheim weg laten gaan. Toen viel de nacht.

2. En kijk, een engel van de Heer verschijnt hem in de droom en zegt: 'Wees niet bang om dit meisje, want wat zij draagt komt van de Heilige Geest. Ze zal een zoon krijgen en je moet hem de naam Jezus geven want hij zal zijn volk redden van hun zonden.' En Jozef stond op uit de slaap en prees de God van Israël die hem deze genade bewezen had en hij nam haar in bescherming.

HOOFDSTUK 15.

1. En de schriftgeleerde Annas kwam bij hem en zei: 'Jozef, waarom ben je niet in onze vergadering verschenen?' En Jozef zei hem: 'Ik was moe van de reis en heb eerst een dag uitgerust.' En Annas draaide zich om en zag dat Maria zwanger was.

2. Haastig liep hij naar de priester en zei hem: 'Jozef voor wie je instaat, heeft zwaar gezondigd.' En de priester zei: 'Hoe dan?' En hij zei: 'De maagd die hij uit de tempel van de Heer gekregen heeft, heeft hij onteerd en hij heeft onwettig omgang met haar gehad zonder het aan de kinderen van Israël bekend te maken.' En de priester vroeg: 'Heeft Jozef dat echt gedaan?' Daarop zei Annas, de schriftgeleerde: 'Stuur dienaren en je zult merken dat de maagd zwanger geworden is.'

En de dienaren gingen weg en troffen haar aan zoals hij had gezegd. Ze brachten haar samen met Jozef voor de rechtbank.

3. En de priester zei: 'Maria waarom heb je dat gedaan? Waarom heb je je vernederd en ben je de Heer, je God vergeten? Jij die in het allerheiligste bent opgevoed en eten kreeg uit de hand van een engel en de lofzangen hebt gehoord en voor hem hebt gedanst: Waarom heb je dat gedaan?' Maar ze huilde klagelijk en zei: 'Zo waar de Heer, mijn God leeft, ik ben rein voor hem en heb geen gemeenschap met een man.'

4. Daarop zei de priester tegen Jozef: 'Waarom heb jij dit gedaan?' En Jozef antwoordde: 'Zo waar de Heer, mijn God leeft, ik ben onschuldig tegenover haar.' Daarop zei de priester: 'Je mag niet liegen maar je moet de

²⁰ Vgl. Luc. 1,42 en 48.

²¹ Vgl. Luc. 1,42-43.

²² Vgl. Luc. 1,48.

²³ Vgl. Luc. 1,56.

²⁴ Zie Gen. 3,13, maar volgens een latere joodse uitlegging.

waarheid spreken. Je hebt op onwettige manier omgang met haar gehad zonder dat aan de kinderen van Israël bekend te maken en je hebt je hoofd niet onder de sterke hand gebogen opdat je kinderen gezegend zouden worden.' En Jozef zweeg.

HOOFDSTUK 16.

1. De priester zei: 'Geef de maagd terug die je uit de tempel van de Heer hebt gekregen.' En Jozef barstte in tranen uit. Daarop zei de priester: 'Ik zal je het "testwater" ²⁵ van de Heer te drinken geven en dat zal jullie zonden voor jullie ogen laten zien.'

2. En nadat de priester het water had genomen gaf hij het Jozef te drinken en stuurde hem de bergen in, maar hij kwam gezond en wel terug. En hij gaf ook Maria te drinken en hij stuurde haar naar de bergen. En ook zij kwam gezond en wel terug. En het volk was verbaasd dat bij hen geen grote zonde aan het licht gekomen was.

3. En de priester zei: 'Nu de Heer God je zonden niet aan het licht gebracht heeft, wil ook ik je niet veroordelen.' En hij liet hem gaan. En Jozef nam Maria bij zich en keerde naar zijn huis terug, terwijl hij vol vreugde de God van Israël loofde.

HOOFDSTUK 17.

1. En er werd door keizer Augustus een bevel uitgevaardigd dat allen zich in Betlehem in Judea moesten laten inschrijven. ²⁶ En Jozef dacht: 'Ik zal mijn zoons laten inschrijven, maar wat moet ik met dat meisje doen? Hoe moet ik haar laten inschrijven? Als mijn vrouw? Daar schaam ik me voor. Als mijn dochter misschien? Maar alle kinderen van Israël weten dat het mijn dochter niet is. Op de dag die de Heer zelf bepaalt, zal uitkomen wat ze is.'

2. Hij zadelde zijn ezel en zette Maria erop. Zijn zoon had het dier bij de teugel en Jozef volgde. Toen ze drie mijl afgelegd hadden, keerde Jozef zich om en zag dat ze verdrietig was en hij zei bij zichzelf: 'Misschien doet het kind dat ze draagt haar wel pijn/ En Jozef keerde zich nog eens om en hij zag dat ze lachte. En hij zei tegen haar: 'Maria, wat heb je dat ik je gezicht nu eens zie lachen en dan weer verdrietig zie kijken?' En Maria antwoordde Jozef: 'Dat komt omdat mijn ogen twee volken zien, het ene dat huilt en klaagt en het andere dat vrolijk is en juicht.'

3. En toen ze op de helft waren zei Maria hem: 'Jozef, til me van de ezel af, ik krijg het benauwd, want het kind wil naar buiten komen.' Hij tilde haar van de ezel en zei tegen haar:

'Waar zal ik je op een onder jouw omstandigheid veilige plaats ²⁷ brengen? Want het is een onherbergzame streek.'

HOOFDSTUK 18.

1. En hij vond daar een grot en bracht haar naar binnen. Hij liet zijn zoons bij haar achter en ging op zoek naar een Hebreeuwse vroedvrouw in de omgeving van Betlehem.

En ik, ²⁸ Jozef, liep er rond en liep er niet rond. Ik keek naar de lucht en zag dat die verstart was en ik keek omhoog naar het firmament en zag dat het stilstond en dat de vogels in de lucht niet bewogen. En ik keek naar de grond en ik zag een schotel staan. Arbeiders lagen er omheen met hun handen in de schotel. En die bezig waren te kauwen, kauwden niet en zij die pakten, pakten niet en zij die iets naar hun mond brachten, brachten het niet naar hun mond. Maar allen hadden hun blik naar boven gericht. En kijk, er werden schapen voortgedreven en ze kwamen niet vooruit maar bleven staan. De herder hief zijn hand op om ze met zijn staf te slaan maar zijn hand bleef opgeheven. En ik keek naar de stroom van de rivier en ik zag de bokken met hun bek boven het water zonder te drinken. En plotseling kwam alles weer in beweging.

HOOFDSTUK 19.

1. En kijk, er daalde een vrouw van de berg af die mij zei: 'Man, waar ga je naartoe?' Ik antwoordde: 'Ik zoek een Hebreeuwse vroedvrouw.' Ze vroeg me: 'Ben je uit Israël?' en ik zei haar: 'Ja.' En ze vroeg me: 'Wie is het die in de grot een kind krijgt?' Ik zei: 'Mijn verloofde.' Ze vroeg me: 'Is het dan niet je vrouw?' Ik gaf ten antwoord: 'Het is Maria die in de tempel van de Heer is opgevoed en die ik door het lot als vrouw gekregen heb. Toch is het mijn vrouw niet, ze is zwanger door de Heilige Geest.' Toen zei de vroedvrouw tegen me: 'Is dat waar?' En Jozef zei: 'Kom maar kijken.' En de vroedvrouw ging met hem mee.

2. En ze kwamen bij de plaats van de grot en kijk, een wolk vol licht hing boven de rots. De vroedvrouw zei: 'Op deze dag is mijn ziel groot gemaakt, want mijn ogen hebben wonderlijke dingen gezien, want er is redding voor Israël geboren.' En onmiddellijk verdween de wolk boven de rots en verscheen een groot licht in de grot dat onze ogen niet konden verdragen. Even later zwakte het licht af totdat het kind zichtbaar werd. Het kwam en nam de borst

²⁷ In het Grieks wordt bedoeld dat Jozef wil vermijden dat Maria zich zou schamen.

²⁸ In 18-20 wordt Jozef sprekend ingevoerd. Dit is niet het geval in de tekst van *Papyrus Bodmer*. Tevens is de tekst daar veel korter en laat onder andere het stuk in 18 weg. We nemen aan dat de tekst hier aangevuld is met andere overleveringen in verband met de geboorte.

²⁵ In Num. 5,11-31 staat een stuk waarin een dergelijk gebruik in verband met overspel wordt vermeld.

²⁶ Vgl. Luc. 2,1.

van zijn moeder Maria. De vroedvrouw riep uit: 'Het is vandaag een grote dag voor mij omdat ik dit nooit vertoonde schouwspel heb gezien.'

3. En de vroedvrouw verliet de grot en Salome²⁹ kwam haar tegemoet. En ze zei haar: 'Salome, Salome, ik moet je vertellen over een nog nooit vertoond schouwspel. Een maagd heeft een kind gekregen wat natuurlijk onmogelijk is.' Maar Salome zei: 'Zo waar de Heer, mijn God leeft, zo lang ik mijn vinger niet naar binnen heb gebracht om haar toestand te onderzoeken zal ik niet geloven dat een maagd een kind kan krijgen.'

HOOFDSTUK 20.

1. En de vroedvrouw ging naar binnen en zei tegen Maria:

'Houd je klaar want er bestaat geen gering meningsverschil over je.' En Salome bracht haar vinger naar binnen om haar toestand na te gaan. Ze gaf een gil en riep: 'Wee, vanwege mijn slechtheid en ongeloof want ik heb de levende God verzocht. Kijk mijn hand wordt door het vuur verteerd en valt af.'

2. En ze boog haar knieën voor de Heer en zei: 'God van mijn vaders, denk aan mij want ik behoor tot het nageslacht van Abraham, Izaak en Jacob. Maak me geen voorbeeld voor de kinderen van Israël, maar geef me terug aan de armen. Want U weet, Heer, dat ik mijn dienst doe in Uw naam en ik mijn loon van U krijg.'

3. En kijk, er stond een engel van de Heer voor Salome die tot haar zei: 'Salome, Salome, God de Heer heeft je verhoord. Breng je hand naar het kind en raak het aan en genezing en vreugde zal je ten deel vallen.' 4. En Salome kwam dichterbij, raakte het aan en zei: 'Ik zal hem eer bewijzen want een groot koning is voor Israël geboren.' En kijk, aan Salome werd onmiddellijk recht gedaan en ze verliet de grot. En kijk, een stem zei: 'Salome, Salome, maak van de wonderen die je hebt gezien niets bekend voordat het kind naar Jeruzalem is gekomen.'

HOOFDSTUK 21.

1. En kijk, Jozef maakte zich klaar om naar Judea te vertrekken. En er vond een groot tumult in Betlehem plaats omdat er wijzen gekomen waren die zeiden: ³⁰ 'Waar is de pasgeboren koning van de joden want we hebben zijn ster in het oosten gezien en we zijn gekomen om hem te eren.'

2. Toen Herodes dat hoorde, schrok hij en zond dienaren naar de wijzen. En hij liet de hogepriester komen en ondervroeg hem en

zei: 'Hoe is er over de Christus geschreven? Waar moet hij geboren worden?' Ze zeiden hem: 'In Betlehem in Judea want zo staat er geschreven.' Toen liet hij hen gaan. Daarna ondervroeg hij de wijzen: 'Wat voor teken hebben jullie met betrekking tot de pasgeboren koning gezien?' En de wijzen antwoordden: 'We hebben tussen de andere sterren een aanmerkelijk grotere ster gezien die met zijn licht de andere sterren verbleekte zodat ze geen licht meer gaven. Daaruit hebben we begrepen dat er voor Israël een koning was geboren en daarom zijn we gekomen om hem te eren.' Toen zei Herodes: 'Gaat hem opzoeken en als jullie hem gevonden hebben, laat het me dan weten opdat ook ik kan komen om hem eer te bewijzen.'

3. En de wijzen gingen weg. En kijk, de ster die ze in het oosten hadden gezien ging voor hen uit tot ze bij de grot kwamen. En de ster bleef vlak boven de grot staan waar het kind lag. En de wijzen zagen het kind met zijn moeder Maria en ze haalden geschenken uit hun reiszakken: goud, wierook en mirre.

4. Daar ze door een engel waren gewaarschuwd om niet naar Judea te gaan, reisden ze langs een andere weg naar hun land terug.

HOOFDSTUK 22.

1. Toen Herodes bemerkte dat hij door de wijzen was bedrogen werd hij kwaad en stuurde hij moordenaars met de opdracht de kinderen van twee jaar en jonger te doden. ³¹

2. Toen Maria hoorde dat de kinderen werden gedood, schrok ze. Ze nam het kind, wikkelde het in doeken en legde het in een kribbe van de ossen. ³²

3. Toen Elizabet hoorde dat ook Johannes werd gezocht nam ze hem mee naar het gebergte. Ze keek rond waar ze hem zou kunnen verbergen maar er was daar geen schuilplaats. Toen zuchtte Elizabet en zei met luide stem: 'Berg van God neem moeder en kind op', want Elizabet kon niet verder klimmen. En onmiddellijk barstte de berg open en nam haar op en licht scheen dwars door de berg heen want er was een engel van de Heer bij hen om hen te beschermen.

HOOFDSTUK 23.

1. Maar Herodes was op zoek naar Johannes en stuurde dienaren naar Zacharias en liet hem vragen: 'Waar heb je je zoon verborgen?' Maar hij antwoordde hun: 'Ik ben een dienaar voor God en ik ben voortdurend in de tempel van de Heer. Hoe weet ik waar mijn zoon is?'

2. En de dienaren gingen weg en meldden dit alles aan Herodes. Toen werd Herodes kwaad

²⁹ Salome verschijnt hier tamelijk onverwacht maar zal zo dadelijk de tweede getuige zijn van de maagdelijke geboorte.

³⁰ Vgl. Matt. 2,1-12.

³¹ Vgl. Matt. 2,16.

³² Vgl. Luc. 2,7.

en zei: 'Zijn zoon wordt zeker koning over Israël.' En nog eens stuurde hij de dienaren en liet hem vragen: 'Spreek de waarheid. Waar is je zoon? Je weet toch dat je bloed in mijn hand ligt.' En de dienaren vertrokken en brachten dit alles aan hem over.

3. Toen antwoordde Zacharias: 'Ik ben een martelaar ³³ van God. Vergiet mijn bloed. Maar mijn geest zal de Heer tot zich nemen want je vergiet onschuldig bloed in de voorhof van de tempel van de Heer.' En in de morgenstond werd Zacharias vermoord.

En de kinderen van Israël wisten niet dat hij vermoord was.

HOOFDSTUK 24.

1. Maar toen de priesters zich opmaakten voor de begroeting kwam de zegen van Zacharias hen niet tegemoet zoals gewoonlijk. De priesters bleven op Zacharias wachten om hem met gebed te begroeten en de Allerhoogste te prijzen.

2. Maar toen hij wegbleef werden ze allen ongerust. Ten slotte waagde een van hen het om naar binnen te gaan. Bij het altaar zag hij geronnen bloed en hoorde hij een stem zeggen: 'Zacharias is vermoord en zijn bloed zal niet uitgewist worden totdat zijn wreker is gekomen.' Bij het horen van deze woorden schrok hij en ging weer naar buiten en vertelde het aan de priesters.

3. Ze verzamelden moed, gingen naar binnen en zagen wat er gebeurd was. En de panelen van de tempel weeklaagden en zelf scheurden ze hun kleren van boven naar beneden. Zijn lichaam hebben ze niet gevonden maar wel zijn bloed dat tot steen was geworden. Angstig gingen ze weer naar buiten en deelden heel het volk mee dat Zacharias was vermoord. En alle stammen van het volk hoorden het en beweenden hem en weeklaagden drie dagen en drie nachten. ³⁴

4. Na de drie dagen hielden de priesters een vergadering over wie ze in zijn plaats zouden aanstellen en het lot viel op Simeon want hij was het aan wie door de Heilige Geest was bekendgemaakt dat hij de dood niet zou zien voordat hij Christus in het vlees zou hebben gezien. ³⁵

25.

1. Maar ik, Jacobus, die deze geschiedenis in Jeruzalem heb opgeschreven, trok me in de woestijn terug toen er in Jeruzalem bij de dood van Herodes een groot tumult was ontstaan tot de rust was weergekeerd. En ik loofde God de

Heer die me wijsheid had gegeven om deze geschiedenis op te schrijven.

2. De genade zal zijn met hen die onze Heer Jezus Christus vrezden, aan wie de luister tot in de eeuwen der eeuwen. Amen.

³³ Het Grieks laat toe om hier 'martelaar' of 'getuige' te kiezen.

³⁴ Hier wordt gezinspeeld op Matt. 23,35 / Luc. 11,51, waar het gaat om Zacharia, zoon van Berachia!

³⁵ Vgl. Luc. 2,25-26.